

lenségig szétmállottak. Mellékletei alapján az a női temetkezés érdemel figyelmet, amelybe egy bronzdrótból hajlított ívfibula kengyelét, egy korrodálódott vaskést, valamint néhány üvegpasztagyöngy mellett egy medálként használt, átfűrt, valamint deréktájon egy ép római ezüstpénzt helyeztek.

Három objektumban nem találtunk leletet, ezek közül kettőnek a formája sem árulkodott esetleges funkciójáról, ezért ezeket egyelőre ismeretlen korúnak minősíthetjük. A harmadik objektum, egy keskeny árok, közvetlenül a Falusziget-ér mellett, azzal párhuzamosan futott. Funkciója világos: a mocsártól való elhatárolás. Kora azonban lelet híján kérdéses. Talán a szarmatákhoz köthető, de bizonyossággal nem állíthatjuk ezt sem.

BOCSI ZSÓFIA

168. Komárom, Brigetio (KÖH 78565)

(Komárom, Esztergom megye) Ró

A Komárom–Ács Vízmű Kft. 2011. október 11-én jelentette, hogy a Komárom-Szőny, Kállay Ödön parkban (hrsz. 4003/13), a Széchenyi út mellett lévő kórházi parkolóban, a horgásztohoz vezető út K-i oldalán ásott É–D-i irányú szennyvízvezeték nyomvonalában faragott követ találtak.

A helyszínre kiérkezve megállapítottuk, hogy egy szarkofág K–Ny-i irányban fekvő ládájáról van szó, amelynek a nagy részét a rajta átmenő 300 mm-es eternicső lehelyezésekor letörték. Géppel rábontottunk a ládára, melynek azonban csak az előlapja és az alja maradt meg. A láda betöltését a helyén nem lehetett bontani, mivel élő villanyvezeték volt mellette. Kiemelés után a benne lévő földet kibontottuk, de abban csak újkori beásás maradványait, kevert földet találtunk. Csont, vagy egyéb melléklet nem volt a ládában. A szarkofágtörödéket beszállítottuk az Igmándi erődben lévő római kőtárba.

A bontás során felmerülő gépi- és kézi földmunkát és a szállítását a nyomvonalat ásó, bejelentő VIZÁK Kft. szolgáltatta.

SZÁMADÓ EMESE

169. Komárom-Szőny, Brigetio katonavárosa (Bokréta u. 12/B) (KÖH 52725)

(Komárom-Esztergom megye) Ró

A Komárom-Szőny, Bokréta u. 12/B szám alatti ingatlanon (hrsz. 5313/I) létesítendő garázs és tároló sávalapjának kézi földmunkáinál a komáromi Klapka György Múzeum a régészeti megfigyelést 2011. június 22-én elvégezte.

A 0,5 m széles sávalap gépi kitermelésénél, a nyomvonal aljában, keményre döngölt, sóderes réteget találtunk, alatta sárga homok alapozással. A réteg a teljes nyomvonalon megtalálható volt. Ezt a réteget, a sávalap K-i részén, É–D-i irányú falomladék vágta ketté. Feltevésünk szerint a katonavárosban lévő, nagyjából ÉNy–DK-i irányú utcáról van szó. A jelenséget dokumentáltuk, s mivel az építkezés nem érintette, ezért további rábontást nem tartottunk szükségesnek.

Munkatársak: Borhy László és Bartus Dávid régészek, Simon Bence régésztechnikus.

SZÁMADÓ EMESE

170. Komárom-Szőny, Brigetio legiós tábora (KÖH 52716)

(Komárom-Esztergom megye) Ró

A Komárom–Ács Vízmű Kft. 2011. július 22-én értesített arról, hogy a MOL-lakótelepen lévő Alapy Gáspár Szakközépiskolánál vízvezeték-meghibásodás történt, melynek elhárítása érdekében az érintett szakaszt azonnal ki kellett ásni. A kijávitást azonban részben új nyomvonalon kell megoldaniuk, ezért kéri a segítségemet. Az épületkomplexum É-i, Varga József utcai része előtt, a kerítésen belül haladó, K–Ny-i nyomvonal és a két É–D-i lekötés kiásását augusztus 24-én végezték, régészeti szakfelügyelet mellett.

Az árkokban két római falszakasz, illetve a nyomvonal aljában, az egyik fal K-i oldalán, egy 0,8 m-en nyomon követhető sóderes réteg, a metszetalakban két rövidebb, átégett, patiosos réteg, valamint egy tegulás réteg jelentkezett.

SZÁMADÓ EMESE

171. Komárom-Szőny, Vásártér (KÖH 28518)

(Komárom-Esztergom megye) Ró

A szőnyi Vásártéren 1992 óta zajló ásások 20. ásatási idejében 2011. június 27. és 2011. július 22. között, 20 munkanapon folytak az ELTE BTK Ókori Régészeti Tanszéke és a komáromi Klapka György Múzeum együttműködésében, Komárom város Önkormányzatának és a Nemzeti Kulturális Alapnak az anyagi támogatásával.

A feltárások célja a 1992 óta folyamatosan kutatott városnegyed utcarendszerének, valamint közműhálózatának, ezen belül is csatormarendszerének, valamint az ún. I. *insula* épületei D-i folytatásának, esetleges záródásának kutatása volt. Ennek érdekében 2011-ben összesen 224 m² felületen, 14 szelvényt nyitottunk ki. Az eredményeket ennek megfelelően két nagyobb részre (utca- és csatornahálózat; I. *insula* D-i traktusa) bontva lehet összefoglalni.

Utca, udvar és csatornahálózat

Utca

A J13 és K13 szelvényekben – ahogyan az várható volt – megtaláltuk az útfelületet. A 2010-ben tett megfigyeléseknek megfelelően³⁴ az út mindkét szélén idén is megállapíthattuk, hogy az utat agyagpadka (agyagos felület, „járda”) kísérte. Az út tegulákkal és kavicsokkal keményre döngölt, a kőlapokkal burkolt, legkésőbbi fázist megelőző felületét átvágtuk, és alatta, az alapozásban elkülönítettünk egy apró tegulás-kavicsos réteget, tőle K-re pedig egy nagy tegulás és nagy köves betöltést. Alatta és tőle K-re a barna agyagos földréteg jelentkezett. A bontásban ezen a szinten megálltunk. A 2009–2010-ben és az idén kibontott útfelülettel együtt most már 24,5 m hosszan vált ismertté az ún. I. sz. *insulát* K-i oldalról határoló, többszörsön megújított, É–D-i vonalvezetésű út.

34 RKM 2010, 264–265.

Udvar

A 2011. évi idény jelentős eredménye volt az említett úttól K-re húzódó következő, ún. 2. sz. *insula* Ny-i épületének megtalálása, amelyhez – feltételezésünk szerint – az előző években (2009–2010) megtalált csatorna is tartozott: a „járdától” és a barna agyagos felülettől K-re ugyanis egy É–D-i irányú fal és falkiszedés húzódik, amelybe a K–Ny irányú keresztfal köt be, s ez K-i irányban az L13 szelvényben folytatódik. Az É–D irányú falkiszedés és a keresztfal által határolt felületben szondát nyitottunk, ahol több agyagréteg elbontását követően apró, foltokban égett *tegula* omladékot bontottunk ki. Ez a *tegula* omladék, amely az előző épületperiódus omladékának elplanirozásával jött létre, végig húzódik az L13–L16 szelvényekben. Jellemző, hogy hasonló típusú téglabélyegek (CFH) kerülnek elő belőle, jelezve a réteg és a periódus összetartozását. Ez a tegulás planírozási réteg D-i irányban lejt, és az L13 szelvénytől elindulva az udvar járósíntjének alapozási rétegét képezi (ld. alább). A K13 szelvény DK-i sarkában, a keresztfaltól és az É–D-i irányú faltól határolt területen, a faltól K-re a barna agyagos felületet bontottunk ki, amely a tőle K-re éppen megmaradt kemény kavicsos padlószint alapozása. Ez a szomszédos, L13 szelvényben induló, L14–L16 szelvényeken végighúzó udvar járósíntjének az indítása, amely a szomszédos szelvényekben, D-i irányban haladva, a lejtés függvényében egyre rosszabb állapotban maradt meg.

A K13 szelvény K–Ny-i keresztfal-szakaszának K-i irányú folytatását az L13 szelvényben egy kváderkő zárja le, amely egy 245 cm széles bejárati nyílás (kapu) Ny-i pillére/bélése alapozásának bizonyult. A kapunyílás K-i oldalán is megtalálható a párja, amelyre egy másik kváderkő volt ráhelyezve. Tekintve, hogy a K13–L13 szelvényekben feltárt keresztfal-szakasz hossza 3 m, a bejárati nyílásé 2,45 m, amelytől K-re – feltehetőleg – szintén 3 m hosszúságú, K–Ny-i irányú falszakasz indulhat. Ezek összege (8,45 m) meghatározhatja az innét nyíló udvar É-i zárófalának a K–Ny-i irányú szélességét. A 2009–2010-ben tett megfigyeléseink alapján az udvar É–D-i kiterjedése mintegy 24–25 m lehetett. Az udvar bejáratától É-ra egy kb. 3 m² felületen megmaradt az eredeti, kövekkel burkolt járósínt, amelyre vakolatomladék borult. A köves felülettől É-ra és Ny-ra, a sárga agyagalapozás maradt csak meg. A köves járósíntet és az agyagalapozást átvágtuk a bejárati nyílásban. Az agyagalapozás alatt egy tegulás planírozási réteg jelentkezett. A bejárati nyílás előtt, annak Ny-i oldalánál pedig köves omladék jelentkezett.

Az L13 szelvényben K-i irányban és D felé folytatódik a K13 szelvényben megfigyelt kemény, köves járósínt, amely a talaj lejtésének függvényében D felé haladva, az erózió következtében mind jobban eltűnik, és a D-i traktusban már csak az alapozási réteg alja figyelhető meg. Az L14 szelvény DNY-i sarkában 2×2 m-es szondát nyitottunk, ahol egy tegulás-köves alapozási réteg jelentkezett, amely azonos az L15 és L16 szelvények hasonló rétegével.

Az udvar sóderes felületének elbontása során az L14 szelvény K-i metsztfala mentén egy kezdetben „gödör”-nek tartott objektum körvonala mutatkozott, amelynek bontása során kiderült, hogy nem más, mint egy korábban, még az ókorban kibontott fal alapozási árka. Megállapítottuk, hogy a falat akkor

bontották vissza, amikor kialakították az udvart, és annak bejáratát és a korábbi periódushoz tartozik. A metsztfalában korábbi járósíntek, átégett omladékértégek jelentkeznek, amelyeket az épületek periodizációjának pontos megismerése céljából a 2012. évben fontos lenne felületben is kibontani. A betöltés bontása során gazdag leletanyagot (rengeteg *terra sigillata*, feltűnően nagyszámú *mortarium*, számos csont hajtű, bronz- és kötárgyak stb.) bontottunk ki.

Az L14 szelvényben megfigyelt tegulás-köves járósínt-alapozás D felé folytatódik az L15–L16 szelvényekben. Itt is ugyanazokat a jelenségeket lehetett megfigyelni, mint É-abbra: az udvar járósíntje köves, kemény, helyenként habarcsos felülettel rendelkezett. Fölötte helyenként megtalálhatóak azok a nagy méretű kövek, amelyek a kavicsos-habarcsos járósínt-periódus utáni legutolsó periódus járósíntjét jelentik. A kövezett felület kialakításakor bontották vissza azt a falat/falkiszédést, amelynek szintje a tegulás-köves járósínt-alapozáshoz tartozó felület volt. Ez az alapozás a felület D-i irányú lejtése következtében L16 DNY-i sarka irányában erősen erodálódott és csak az alapozás legalsó rétegei figyelhetők meg sárga agyagba ágyazódó *tegula*- és kődarabok formájában. A falat/falkiszédést a K-i metsztfal irányában barna agyagos felület határolja. A fal/falkiszedés profiljaiban érdekesnek mutakozó szintek/rétegek figyelhetők meg. A falkiszedés vonalában néhol masszív agyagomlادékok láthatók.

Az L16 szelvény DNY-i sarkában, ahol a 2010-ben megtalált csatorna folytatását vártuk, 1×1 m méretű szondát nyitottunk a tegulás-köves omladékértékben. Ez alatt, a szonda K-i szélén sóderes-kavicsos felületet, a szonda Ny-i szélén pedig sárga agyagréteget értünk el. Ez utóbbi réteg bontása során újabb tegulás rétegre bukkantunk, amelyről kiderült, hogy a csatorna omladékához tartozik. Elbontásával elő is bukkant a vízszintes tegulából kirakott aljú, É–D-i irányú, kétoldalt kövekkel burkolt csatorna, amely É-i irányban folytatódott. A csatorna vonalának megismerése érdekében az 1×1 m méretű szondát É-i irányban 2 m hosszan kiterjesztettük, és összesen 3 m hosszan kibontottuk és dokumentáltuk. A 2009–2010-ben tett megfigyelések alapján jelenleg 12 m hosszan ismerjük a csatornát, amelyről a korábbi évek eredményeit is összegezve kijelenthetjük, hogy egy fő- és két mellékágból állt, és az ún. 2. *insula* első, általunk ismert épületének sóderes alapozású, utolsó periódusában kövezett udvara alatt helyezkedett el, és 10%-os lejtésének köszönhetően, a gravitációt kihasználva az udvar D-i (záró?) falán át vezette el a szennyvizet az épületen kívüli, jelenlegi ismereteink szerint beépítetlen részre. 2011-ben megállapítottuk, hogy a csatorna párhuzamosan fut a kövezett felület kialakításakor visszabontott fallal/falkiszedéssel, használati ideje megfelel a fal és a hozzá tartozó épület használati idejének, és a tegulás-köves járósínt alapozáshoz tartozó, a köburkolat-periódust megelőző udvar csatornáját képezte. Amikor a falat – még az ókorban – visszabontották, s az udvart köburkolattal látták el, a csatornát is használaton kívül helyezték.

1. insula D-i traktusa: az I. sz. és a vele szomszédos épület udvarrendszere

Az 1. *insula* D-i traktusának jobb megismerése és pontosabb felmérése céljából újra kinyitottuk a 2008-ban már kutatott udvar felületét (E18/19-F18/19 szelvénytörzs), amelyről a 2011.

évi szondázások alapján megállapítottuk, hogy sóderes felülete alatt a korábbi udvarszinteket többszörösen megújították, illetve feltöltötték. Ezeket a sóderes szinteket egy gödör vágta át. Az E19 szelvény DNy-i sarkában a 2008. évi szondát mélyítettük a fekete tömör agygrétegig, amelyből már nem jöttek leletek. Az E18 szelvény ÉNy-i sarkában téglából kirakott, járdaszerű felületet figyeltünk meg.

A D-i, E20–F20 illetve E21–F21, új szelvényekben az EF18/19-ben, 2008-ban kutatót udvar D-i folytatását, esetleges záródását kerestük, amelyről úgy gondoljuk, hogy egyben az ún. 1. *insula* D-i záródását is jelenti. Megállapítottuk, hogy az E18/19–F18/19 szelvénytér É–D-i irányú falkiszédes ezekben a szelvényekben is folytatódik egy rövid szakaszon fal, nagyjából pedig falkiszédes formájában. A D-i metszettel előtt Ny-i irányból egy keresztfal csatlakozik hozzá: ennek egy részét elbontották, egy 120 cm hosszú szakasza azonban megmaradt. Az említett falszakaszok, illetve falkiszédesek által határolt területen a kavicsos felületű udvar szintje folytatódik, amely azonos az E18/19–F18/19 szelvénytérrel megfigyelt szinttel. Az udvar kiterjedése jelenlegi ismereteink szerint hozzávetőleg 12×12 m lehetett. Az 1. *insula* I. épületének K-i zárófalától K-re, a vele párhuzamosan elhelyezkedő, az É-abbí, lakótraktustól kezdve síkator által elválasztott lakóház D-i udvara húzódik, amelynek egy részletét mind az F20 szelvényben (barna, laza tegulás földréteg, tőle K-re vályogomladék, és nagy méretű kövekből álló réteg), mind pedig az F21 szelvényben (barna föld felület, nagy méretű kövekből álló réteg, amely azonos F20 szelvény hasonló rétegével) feltártuk. Az utóbbi említett udvarnak eddig nem figyeltük meg keresztfalát, következőképpen nagyobb lehetett, mint Ny-i szomszédja: jelenlegi ismereteink szerint É–D-i kiterjedése mintegy 15 m (de D-i irányban tovább folytatódik), K–Ny-i kiterjedése mintegy 10 m (lehatárolt).

Nemcsak az ún. 1. *insula* és az I. sz. – illetve a vele K felől határos – épület, de az udvarrendszer vonatkozásában is kijelenthetjük, hogy ez a komplexum D-i irányban tovább folytatódik, hiszen az EF18–19 szelvényrendszerben, tovább D-re az E20–F20 szelvényekben, a legdélebbi E21–F21 szelvényekben ebben az évben mintegy 16 m hosszan feltárt, É–D-i irányú fal/falkiszédes befut az F21 szelvény D-i metszettelébe, vagyis az ún. 1. sz. *insula* és az I. sz. – illetve a vele K felől határos – épület D-i záródását még mindig nem értük el. Azonban, hogy közel járhatunk hozzá, jelzi, hogy az E20 szelvény K–Ny-i irányú falkiszédesétől, illetve falszakaszától D-re, az F21 szelvény É–D-i irányú falkiszédesétől pedig Ny-ra határolt, egykor falakkal körülvett részben sárga agyagos felületet értünk el, amelyben épületre utaló nyomot nem találtunk, és járószintje sincs, ezért – feltételezésünk szerint – talán valamilyen nyitott udvar, vagy kert lehetett. Ebben a területben is szondát nyitottunk (E21 szelvény Ny-i fele), amelyben a fekete agyagos (al-?)talajig mentünk le. Ez a réteg azonos az E19 szelvényben megfigyelt hasonló réteggel.

A feltárt leletanyag gazdagságára jellemző, hogy több mint 700 *terra sigillata* töredék, számos, részben nagy méretű amforatöredék mellett rengeteg bélyeges *tegula* és *imbrex*, bronztárgy (sisakdísz, *attache*, tintatartó-fedő, tűkörkeret, fogpiszkáló, harangalakú fogantyú, ládika fogantyújának tartólemeze),

csontfaragvány (XX bekarcolt díszítésű tütöredék, dobókocka, számos, többnyire gömbfejű hajtú), ólom (dupla koncentrikus körvonallal díszített, kb. 10 cm átmérőjű korong, madáralakú tárgy), érem (*DIVA FAUST/NA* bronzérmek, III. Gordianus antoninianusa, Philippus Arabs viminaciumi érme), kőfaragvány (lekerekített sarkú és élű, kocka alakú, 92 g súlyú faragvány/súly?, 15 cm hosszú, nyers kalcedon/?/rúd) került elő.

Mindent egybevetve, a brigetói feltárások 20. ásatási idejében, az időnként viszontagságos időjárási körülmények dacára is sikerült a célul kitűzött eredményeket elérni, hiszen tovább tisztázódott a római kori *municipium* utcarendszere, lakóházainak *insulan* belüli struktúrája, közműhálózata, és egy ásatási idej alatt négy, egyenként is hatalmas kiterjedésű udvar feltárásával a lakórészekhez kapcsolódó gazdasági traktusok felépítése is.

Munkatársak: Bartus Dávid ásatásvezető helyettes; Dévai Kata és Sey Nikoletta tudományos segédmunkatárs; Bózsá Anikó, Hoppál Krisztina, Juhász Lajos PhD-ösztöndíjas; Delbó Gabriella és Harsányi Richárd régész; Benes Anita, Benyó Veronika, Borsos Adrienn, Burucs Julianna, Csikó Anna, Daruka Diána, Farkas Ágnes, Farkas Laura, Gregor István, Hajdu Barbara, Hodosán Gabriella, Huszta Henrietta, Johácsi Szilvia, Kis Zita, Mag Hella, Mohácsi Borbála, Mosoni Molki, Nagy Anna, Pabeschitz Virág, Paukovics Gergő, Péro Krisztina, Sárfi Jessica, Simon Bence, Süvegh Eszter, Szabadvary Tamás, Szabó Annamária, Szórádi Zsófia, Szűcs Ibolya, Telekesi Dóra, Vágvolgyi Bence, Vő Gergely, Wéber Viktor régészhallgatók; Dudás Katalin és Ölveczky Balázs egyetemi hallgató, Kántor Zsófia gimnazista.

BORHY LÁSZLÓ – SZÁMADÓ EMESÉ

172. Komjáti, Gát, Anyagyerő 3. lh.

(KÖH: 90183)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Á, Kö

2011. május 12–13-án megelőző feltárást végeztünk Bódvaszilas-Gát 3.lh nevű lelőhelyen, ahol késő Árpád-kori, középkori teleprészletet tártunk fel.

MAKOLDI MIKLÓS

173. Komlódtótfalu határa

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)

U?, B, Sza, Á, Kö, Kk, Ú, Kú

2011. március 7–11. között terepbejárást végeztünk Komlódtótfalu és Nagygéc község határában, a települések történetének megírásához szükséges régészeti topográfia készítésének céljából, a HURO/0801/024 Patrimonium 2007–2013. pályázathoz kapcsolódóan.

Árok-sor (KÖH 84197): A község D-i részén, a Petőfi Sándor utca és a Szamos töltése által bezárt területen indul, és ÉNy-i irányban hosszan elnyúlva a temető D-i széléig terjed. Iránya ÉK–DNy, kiterjedése 230×750 m. Árpád-kori, középkori és újkor kerámia jellemzi. A közelmúltban fátelépítéskor egy János Kázmér ezüst 6 garasos került elő közelében.

Becsky-kastély környéke (KÖH 84185): Komlódtótfalu É-i részén, a Becsky-kastély kertjében és vele átellenben a lakó-